

Postanowienie z dnia 16 października 2002 r., IV CK 178/02

Artykuł 670 § 1 k.p.c. nie wyłącza stosowania w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku art. 381 k.p.c. co do faktów mających uzasadniać nieważność testamentu i dowodów na tę okoliczność.

Sędzia SN Hubert Wrzeszcz (przewodniczący)

Sędzia SN Marek Sychowicz (sprawozdawca)

Sędzia SN Zbigniew Strus

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Tomasza Macieja F. i Sabiny Joanny B. następców prawnych Janusza Andrzeja F. z udziałem Grażyny S. o stwierdzenie nabycia spadku, po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 16 października 2002 r. kasacji wnioskodawców od postanowienia Sądu Okręgowego we Włocławku z dnia 16 grudnia 1999 r.

oddalił kasację.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 16 grudnia 1999 r. Sąd Okręgowy we Włocławku oddalił apelację wnioskodawcy Janusza F. od postanowienia Sądu Rejonowego w Lipnie z dnia 25 maja 1999 r., stwierdzającego, że spadek po Walerii S.K., zmarłej w dniu 15 maja 1995 r., na podstawie testamentu notarialnego z dnia 20 maja 1993 r. nabyła jej wnuczka Grażyna T.S. w całości. Sąd Rejonowy uznał, że w dniu 23 listopada 1994 r. spadkodawczyni nie sporządziła testamentu ustnego, na który powoływał się wnioskodawca, wobec czego podstawę stwierdzenia nabycia spadku po niej stanowi testament, którego ważność nie była kwestionowana.

Rozstrzygnięcie to zaaprobował Sąd Okręgowy, który uznał za spóźnione powołanie przez wnioskodawcę dopiero w apelacji dowodu z dokumentów i złożenie wniosku o dopuszczenie dowodu „z opinii sądowo-psychiatrycznej” na okoliczność możliwości świadomego i swobodnego sporządzenia testamentu przez spadkodawczynię w okresie od dnia 18 marca 1993 r.

Postanowienie wymienione na wstępie zaskarżył kasacją wnioskodawca. Podstawę kasacji stanowiło naruszenie art. 945 § 1 pkt 1 i art. 952 § 1 k.c. przez błędną ich wykładnię oraz naruszenie art. 670 § 1 w związku z art. 233 § 1 k.p.c. przez nierozważenie, że sąd z urzędu bada, kto jest spadkobiercą i dokonuje wszechstronnej oceny całego materiału. Skarżący wniósł o uchylenie obu postanowień wydanych w sprawie i przekazanie jej do ponownego rozpoznania.

Wobec śmierci wnioskodawcy, Sąd Najwyższy rozpoznał kasację z udziałem jego następców prawnych – Tomasza M. F. i Sabiny J. B., i zważył, co następuje:

Rację ma skarżący twierdząc, że stosownie do art. 670 § 1 k.p.c. sąd, do którego należy przeprowadzenie postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, bada z urzędu, kto jest spadkobiercą, jednakże nie wynika z tego – co twierdzi skarżący – że w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku art. 232 k.p.c. w ogóle nie obowiązuje i że art. 670 § 1 k.p.c. jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 381 k.p.c., wobec czego Sąd Okręgowy nie był uprawniony do pominięcia dowodów, o przeprowadzenie których wnosił w apelacji.

Artykuł 670 k.p.c. oznacza, że sąd spadku nie jest związany treścią wniosku w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, lecz obowiązany jest z urzędu ustalić, kto jest spadkobiercą. W szczególności sąd spadku obowiązany jest z urzędu ustalić, czy spadkodawca pozostawił testament. Jednakże jeżeli ustali, że spadkodawca pozostawił testament, ale nie poweźmie wątpliwości, że jest on nieważny lub nieskuteczny, to nie jest obowiązany do przeprowadzania z urzędu dowodów celem potwierdzenia jego ważności i skuteczności lub stwierdzenia, że jest nieważny lub nieskuteczny. Uczestnik postępowania o stwierdzenie nabycia spadku może podnieść zarzut nieważności (zob. np. art. 945 § 2 k.c.) lub nieskuteczności testamentu. Jeżeli podniesie taki zarzut, ale nie wywoła on wątpliwości sądu co do ważności lub skuteczności testamentu, sąd spadku także nie ma obowiązku z urzędu przeprowadzania dowodów na te okoliczności ani prowadzenia dochodzenia celem wykrycia istnienia takich dowodów. W takiej sytuacji mają zastosowanie ogólne zasady dowodowe (m.in. art. 232 k.p.c.). Na uczestniku postępowania, który podniósł zarzut, spoczywa ciężar udowodnienia jego prawdziwości (art. 6 k.c.). Wniosek dowodowy zgłoszony przez uczestnika postępowania celem zadośćuczynienia temu obowiązkowi powinien w zasadzie być uwzględniony przez sąd spadku (art. 217 k.p.c.), natomiast w postępowaniu przed sądem drugiej instancji znajduje wówczas w pełni zastosowanie art. 381 k.p.c.

W świetle tego co powiedziano wyżej, skoro Sąd pierwszej instancji nie miał wątpliwości co do ważności testamentu notarialnego z dnia 20 maja 1993 r. i ważność tego testamentu nie była kwestionowana, mógł na jego podstawie stwierdzić nabycie spadku. Powołanie przez wnioskodawcę dopiero w apelacji dowodów na okoliczność nieważności tego testamentu (art. 945 § 1 pkt 1 k.c.) zasadnie zostało uznane przez Sąd Okręgowy za spóźnione, gdyż nie było przeszkód, żeby wnioskodawca powołał je w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, a potrzeba powołania się na te dowody nie wynikała później (art. 381 k.p.c.).

Ponieważ podstawa kasacji naruszenia przepisów postępowania okazała się nieuzasadniona, dla oceny zasadności zarzutu naruszenia prawa materialnego miarodajne są ustalenia faktyczne stanowiące podstawę wydania zaskarżonego postanowienia. Nie wskazują one, że w chwili sporządzania testamentu notarialnego z dnia 20 maja 1993 r. spadkodawczyni była w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli, nie może więc być mowy o naruszeniu przez zaskarżone postanowienie art. 945 § 1 pkt 1 k.c.).

Zarzut naruszenia art. 952 § 1 k.p.c. w ogóle nie został przez skarżącego uzasadniony, wobec czego uchyla się spod oceny Sądu Najwyższego.

Kierując się przytoczonymi względami kasację, jako nie mającą usprawiedliwionych podstaw, należało oddalić (art. 393¹² k.p.c.).